# Παρεμποδίζοντας την Αποστασία. Ιουλιανά 1965: κοινωνική διαμαρτυρία και Αριστερά

Τα Ιουλιανά του 1965 αποτελούν μια από τις πιο καθοριστικές στιγμές της μεταπολεμικής ελληνικής ιστορίας. Τα συγκρουσιακά επεισόδια που ακολούθησαν την οργάνωση της Αποστασίας και την εξώθηση του Γεωργίου Παπανδρέου σε παραίτηση από την πλευρά του παλατιού, αποτέλεσαν μία από τις μαζικότερες «εισβολές» του λαϊκού παράγοντα στο πολιτικό σκηνικό, κατά την οποία η πολιτική κρίση διασταυρώθηκε με τη μαζική λαϊκή διαθεσιμότητα και λειτούργησε καταλυτικά για την διοχέτευση της κοινωνικής δυσαρέσκειας, ιδίως όσον αφορά στρώματα που αμφισβητούσαν την πολιτική κανονικότητα της μετεμφυλιακής Ελλάδας. Παρά τον πλούτο των ερμηνευτικών προσεγγίσεων για τη δυναμική και τη σημασία της κοινωνικής έκρηξης των Ιουλιανών, ελάχιστες είναι οι έρευνες που εστιάζουν συστηματικά στη χωρική και ποσοτική τους διάσταση, στην κοινωνική σύνθεση των δρώντων υποκειμένων και στο φάσμα των ρεπερτορίων κινητοποίησης που αναπτύχθηκαν.

Η μελέτη του Κωνσταντίνου Λαμπράκη, *Παρεμποδίζοντας την Αποστασία. Ιουλιανά 1965: κοινωνική διαμαρτυρία και Αριστερά*, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Τόπος, τον Απρίλιο του 2025, συνιστά μια αναλυτική και πρωτότυπη διεπιστημονική ιστορική έρευνα.  Αξιοποιώντας έννοιες και μεθοδολογικά εργαλεία από το πεδίο της κοινωνιολογίας των κοινωνικών κινημάτων και της συγκρουσιακής πολιτικής, εμπλουτίζει τον διάλογο σε σχέση με τα Ιουλιανά και τα γεγονότα που τα καθόρισαν, και αποτελεί, έτσι, μια αξιόλογη συμβολή. Πέραν της κριτικής ανάγνωσης της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, την οποία ο συγγραφέας εντάσσει σε ένα ευρύτερο θεωρητικό και ιστοριογραφικό διάλογο, η έρευνα του βιβλίου βασίζεται σε ένα πλούσιο πρωτογενές υλικό, από τον ημερήσιο πολιτικό Τύπο εθνικής και τοπικής εμβέλειας, μέχρι αρχειακά τεκμήρια κομμάτων, πολιτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων. Παράλληλα, αξιοποιούνται προσωπικές συνεντεύξεις με πρωταγωνιστές της περιόδου που προσδίδουν ιδιαίτερη αξία στη μελέτη, η οποία εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στα ίδια τα δρώντα υποκείμενα.

Το βιβλίο επιχειρεί μια εκτενή χαρτογράφηση της κοινωνικής έκρηξης του 1965: της γεωγραφίας της, των συμμετεχόντων, των φορέων, των δικτύων που επέτρεψαν την ευρεία εξάπλωση, του ρεπερτορίου δράσεων κ.ά. Η χαρτογράφηση αυτή δεν εξαντλείται σε μια απλή παράθεση γεγονότων και ποσοτικών δεδομένων -τα οποία, ωστόσο, προσφέρουν απαραίτητα στοιχεία για μια ολοκληρωμένη ανάλυση. Αντιθέτως, εμβαθύνει στον χαρακτήρα της κοινωνικής κινητοποίησης, στις προϋποθέσεις που κατέστησαν εφικτή την έκφρασή της, καθώς και στο αποτύπωμα που άφησε στον

δημόσιο βίο της μετεμφυλιακής Ελλάδας, λίγο πριν την κήρυξη της δικτατορίας της 21ης Απριλίου του 1967. Ένα αποτύπωμα που διαμόρφωσε τις πολιτικές και κοινωνικές προσλαμβάνουσες που θα επηρέαζαν τα επόμενα χρόνια έως και την περίοδο της Μεταπολίτευσης.

Ο συγγραφέας αποφεύγει να αναλύσει σε βάθος το γιατί ξέσπασε η κοινωνική έκρηξη των Ιουλιανών, κάνοντας την παραδοχή πως σε κοινωνίες που χαρακτηρίζονται από δομική και θεσμικά εμπεδωμένη ανισότητα, η κοινωνική δυσαρέσκεια είναι σχεδόν μόνιμα παρούσα. Υπό τις κατάλληλες συνθήκες και με τη διάθεση των κατάλληλων εργαλείων πολιτικής έκφρασης, αυτή η συσσωρευμένη δυναμική αρκεί για να πυροδοτήσει κοινωνικές συγκρούσεις και να γεννήσει διεκδικητικά κινήματα. Στην μετεμφυλιακή Ελλάδα, η παραδοχή αυτή αποκτά μεγαλύτερη ισχύ. Η προσπάθεια του κράτους για τον πλήρη εξοβελισμό της Αριστεράς από τον δημόσιο χώρο, η έντονη καταστολή κάθε «από τα κάτω» διεκδίκησης, η διαρκής επιτήρηση των φρονημάτων των πολιτών και η θεσμική και μη θωράκιση του μετεμφυλιακού συστήματος εξουσίας απέναντι σε κάθε μορφή αμφισβήτησης του status quo, αποτελούσαν συνθήκες που δεν μπορούσαν παρά να αφήνουν δυσαρεστημένα μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Η οργάνωση της Αποστασίας από τον Βασιλιά Κωνσταντίνο Β’ αποτέλεσε έναν ακόμη κρίκο στη μακρά αλυσίδα της χειραγώγησης των κοινοβουλευτικών θεσμών από τα κέντρα εξουσίας, προκαλώντας, έτσι, ευρύτερη πολιτική αποσταθεροποίηση. Τα γεγονότα που ακολούθησαν, κατάφεραν να απελευθερώσουν μια ισχυρή κοινωνική δυναμική, η οποία εισέβαλε με ορμή στον δημόσιο χώρο, μεταβάλλοντας ριζικά τους όρους της πολιτικής αντιπαράθεσης.

Η μελέτη του Λαμπράκη εστιάζει στα τρία βασικά κοινωνικά κινήματα που συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των Ιουλιανών: το εργατικό κίνημα, το φοιτητικό κίνημα και η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Παράγοντες που δεν εμφανίζονται αποσπασματικά μέσα στο γενικό ιστορικό πλαίσιο αλλά ως δυναμικοί φορείς πολιτικοποίησης, που αφενός τροφοδότησαν τα συγκρουσιακά γεγονότα του 1965 και αφετέρου ενδυναμώθηκαν από αυτά, συγκλίνοντας στη διαμόρφωση ενός ενιαίου, αν και ετερογενούς, δημοκρατικού κινήματος. Επιπλέον, διερευνάται ο ρόλος της Αριστεράς και του Κέντρου και αναδεικνύονται οι τρόποι με τους οποίους οι πολιτικές δυνάμεις τροφοδότησαν και κατηύθυναν τις εξελίξεις. Παρά τον αυθόρμητο χαρακτήρα συγκεκριμένων δράσεων, τα δίκτυα της Αριστεράς και του Κέντρου, οι πρωτοβουλίες των μελών τους και οι παρατάξεις τους που δραστηριοποιούνταν στους διάφορους κοινωνικούς χώρους έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διοργάνωση των κινητοποιήσεων και στην ευρεία γεωγραφική τους εξάπλωση, πολλές φορές μάλιστα χωρίς την καθοδήγηση ή τη σύμφωνη γνώμη των αντίστοιχων ηγεσιών.

Πέρα από την προσφορά των πολιτικών δυνάμεων, όμως, αναδεικνύονται και τα όρια τους. Ο συγγραφέας σημειώνει πως τόσο η Αριστερά όσο και το Κέντρο δεν αξιοποίησαν τις πλήρεις δυνατότητες της λαϊκής διαθεσιμότητας. Η προσήλωση της ΕΔΑ στη νομιμότητα και στη στρατηγική της μη ρήξης στάθηκε εμπόδιο στο να μπορέσει να προσδώσει ριζοσπαστικό χαρακτήρα στα Ιουλιανά και τα κατευθύνει προς μια ολική αμφισβήτηση του πολιτικού συστήματος, δικαιώνοντας -και ενισχύοντας σε ένα βαθμό- τις δυνάμεις στα αριστερά της. Από την άλλη πλευρά το Κέντρο, παρότι αποτέλεσε το άμεσο θύμα της υπονόμευσης από το παλάτι και ριζοσπαστικοποιήθηκε μέχρις ενός

σημείου μέσα από τις κινηματικές διεργασίες, επίσης λειτούργησε έτσι ώστε η πολιτική σύγκρουση να διεξαχθεί εντός ελεγχόμενων ορίων.

Πρέπει να ειπωθεί πως πέραν του επιστημονικού του βάρους και του ιστορικού του ενδιαφέροντος, το βιβλίο του Κωνσταντίνου Λαμπράκη αξίζει να διαβαστεί από τον «μη ειδικό» αναγνώστη και για λόγους που αφορούν την ευρύτερη συγκυρία που διανύουμε. Η αποστασιοποίηση του από ερμηνευτικές προσεγγίσεις που παραδοσιακά επικεντρώνονται στις στρατηγικές επιλογές των πολιτικών ηγεσιών, στα παρασκήνια της εξουσίας και τις θεσμικές διεργασίες, και η αντίστοιχη προσήλωση του στα κοινωνικά υποκείμενα των κυριαρχούμενων τάξεων και τον ενεργό ρόλο που διαδραμάτισαν στις εξελίξεις, αποτελεί μία από τις βασικές του αρετές.

Σε μια εποχή που η πολιτική απαξιώνεται και η συλλογική δράση αντιμετωπίζεται συχνά με καχυποψία αποτελεί επίτευγμα το να μπορούμε να επαναφέρουμε στον δημόσιο διάλογο τη σημασία της πολιτικής συμμετοχής ως ζωντανού και συγκρουσιακού φαινομένου που δύναται να παράξει αποτελέσματα. Να υπενθυμίζουμε, δηλαδή, ότι οι κρίσιμες ρωγμές του πολιτικού δεν παράγονται μόνο από τις αντιθέσεις στην κορυφή, αλλά συχνά εξαρτώνται αποκλειστικά από τις αντοχές και τις πρωτοβουλίες των «από κάτω». Η συνειδητοποίηση αυτή κάποιες φορές αρκεί για να κάνει τη διαφορά.